

в кожному слові закладений генетичний код нації, вживання слів іншої мови в тому розумінні, яке закладається носіями саме цієї мови, призводить до деформації світобачення носіїв суржику. Прикладом могло б стати слово «неділя» етимологія якого є прозорою («нема діла»). Суржикомовні українці вживають його на позначення усіх семи днів, а не останнього дня тижня, коли наші пращури, виходячи з загальноприйнятого лексичного значення слова «неділя», традиційно намагалися не виконувати жодної важкої фізичної роботи.

По-друге, курсантів слід переконувати в тому, що суржик – це феномен не тільки мовної, а й геополітичної стратегії. Подолання суржику має піти на користь українській літературній мові і повинно стати симптоматичною відповіддю на питання остаточного мовного вибору України.

По-третє, курсантів слід психологічно налаштувати на необхідність контролювати своє мовлення. З цією метою варто класифікувати суржик як найголовнішу ознаку низького рівня мовної культури, як своєрідний національний кіч. При цьому вкрай необхідно повсякчас демонструвати курсантам усі принади української мови, як-от: багатство лексичного запасу, гнучкість, милозвучність, фонетичний принцип правопису, синонімічне багатство та образність.

Воят Л. І., кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник відділу
організації науково-дослідної роботи
Національної академії внутрішніх справ

СПРИЙНЯТТЯ ЗОВНІШНЬОГО СВІТУ ЧЕРЕЗ МЕХАНІЗМ МОВИ

Для того, щоб людина відчувала себе здоровою і бадьорою, для нормальної психічної діяльності, для сприйняття зовнішнього світу адекватно необхідно повноводний потік відчуттів. Відчуття виникають як тільки наші органи почуттів стикнулися з тим чи іншим об'єктом матеріального світу і існують якісь миті, після закінчення яких перетворюються на сприйняття. Сприйняття – це цілісне відображення предметів і явищ об'єктивного світу при їх безпосередньому впливі на даний момент на органи чуття. У разі виникнення дефіциту,

збою, голоду, відсутності частково або повністю потоку відчуттів виникають різні аномальні явища в психіці людини – від повного відключення мозку, впадіння в забуття, в сон до різного виду галюцинацій. При втраті окремих органів почуттів інші органи як би частково беруть на себе функції втрачених. У сліпих, наприклад, загострюються слух, дотик, нюх. Психіка завжди функціонує як цілісна система.

Результатом багатопланової діяльності особистості, яка пов'язана зі складними психічними процесами, серед яких значне місце посідає сприйняття, є механізм мови. Механізм мови містить три принципово різні ланки: ланка сприймання мови; ланка її вимови; внутрішньомовна ланка. Дві перші ланки мають безпосередній зв'язок із зовнішнім світом, перетворюють мову на об'єктивно існуючий мовний продукт. Технічно подавати мову людина може різними способами (звичайна звукова мова, письмова мова, жестикуляція тощо). Сприймання мови здійснюється за рахунок слуху. Роль слуху в житті та діяльності сліпих значно більша, ніж у зрячих. Постійне використання сліпими слуху в просторовому орієнтуванні призводить до підвищення як абсолютної, так і розрізної чутливості.

В структурі образу об'єкту зовнішнього світу сліпих і слабозорих значне і важливе місце відводиться слуху і слуховим характеристикам, що дозволяє сприймати об'єкт. Можливість сприйняття звуків має особливу цінність, оскільки дозволяє використовувати звуки як сигнали взаємодії об'єктів зовнішнього світу. По мірі того як звуки набувають значення сигналу і зв'язуються в уявленні сліпого з предметами та їх діями, орієнтування в соціальному житті стає більш точним і визначеним.

Сучасні експериментальні психологічні дослідження показали, що відмінності в слуховій функції зрячих і сліпих пов'язані з індивідуальними відмінностями і не свідчать про витонченість слуху сліпих. Постійне використання сліпими слуху в просторовому орієнтуванні призводить до підвищення як абсолютної, так і розрізної чутливості.

Просторова орієнтація та різного роду діяльність сліпих вимагає здатності диференціювати звуки, шуми, локалізувати джерела звуків, визначати напрям звукової хвилі, тому у них частіше використовується слух при виконанні різних видів

діяльності, підвищується слухова чутливість. Розвинений фонематичний слух у сліпих, як і у зрячих, є основою і передумовою успішного оволодіння грамотою. Він розвивається і удосконалюється в процесі навчання, формування уявлень про звуковий склад мови. Б. Теплов відзначав, що і музичний слух, як особлива форма людського слуху, формується в процесі навчання. Його дослідження спростовують думку про те, що музичний слух розвивається більш швидкими темпами та автоматично у сліпих, ніж у зрячих, у зв'язку з втратою зору. Слух у осіб з порушенням зору розвивається в основному тими ж темпами, як і у зрячих. Проте більше та інтенсивне використання сліпими слуху як єдиного (не рахуючи нюху) аналізатора оточуючого, сигналізуючого про простір, об'єкти та їх взаємодію обумовлює вироблення більш тонкого диференціювання звукових якостей навколишнього світу. Цьому сприяють також музичні заняття, навчання гри на різних інструментах. Ю. Гохфельд підкреслював, що в процесі навчання у людини виробляється загострений слух, здібність до зосередженої слухової уваги, слухова пам'ять. Його дослідження показало, що просторове орієнтування в процесі навчання гри на фортепіано та оволодіння не тільки клавіатурою, але і простором над нею ґрунтується на слухорухових зв'язках, на умінні «передчути» внутрішнім вухом звук відповідної клавіші. Роль слухового аналізатора при цьому – провідна, оскільки слухові сприйняття і уявлення є джерелом взаємодії і центральною ланкою в слухорухових зв'язках.

Л. Виготський розглядав відсутність зору як своєрідний «соціальний вивих». Він вважав, що «око людини – це не тільки фізичний орган, але й орган соціальний», тому «недолік ока» - це перш за все випадіння важливих соціальних функцій. При цьому «випадінні» вмикаються компенсаторні механізми, які певним чином допомагають відтворити цілісну картину світу, але така компенсація не буває повною.

Отже, при виключенні або зниженні діяльності одного з органів тобто при позбавленні людини одного з джерел інформації сприйняття зовнішнього світу через механізм мови видозмінюється та відображається на психіці людини.